

Гендерні виміри просторів модерності

Про курс:

Цей курс про те, як можна вивчати пізньомодерний період за допомогою гендерної оптики. Запропонований тут цикл лекцій запрошує подивитися на різні теми і прояви модерності, враховуючи інструмент гендеру, лінза якого робить можливими якісно нові прочитання чоловічих і жіночих досвідів минулого. Кінець XIX-го - XX-те століття увійшли в історію стрімкими змінами: політичними, економічними, демографічними, соціальними, світоглядно-культурними. Курс робить спробу поглянути на те, як модернізація змінювала чоловіків і жінок, їхні гендерні ролі й обов'язки, якими новими смислами наділяла колись усталені норми, зрештою, що з тоді заданого впливає на наше сьогодення. Із різних гуманітарних дисциплін (жіночої історії, культурології, соціології, літературознавства, мистецтвознавства), у різних історичних контекстах, на основі різноманіття залучених джерел і використаних методик, представлені у цьому курсі теми у своєму центрі ставлять людину в її гендерно обумовлених ролях і взаємозалежностях. Курс представить евристичний потенціал гендерного підходу до вивчення недавнього минулого, розкривши особливості жіночого досвіду модернізації в різних історичних контекстах в урбаністичному просторі.

Структура:

Лекції 1. Вступ до курсу. Оксана Кісь, Інститут народознавства НАН України.

Курс “Гендерні виміри просторів модерності” розпочинає лекція історикині і антропологині Оксани Кісь. Вона є вступом до цієї ділянки, окреслює теоретичну рамку гендерного підходу до вивчення історичного минулого, розкриває його основні поняття і особливості. Пояснює рівні актуалізації гендерних відносин (гендерна ідеологія, гендерний лад, гендерний режим), проблеми і обмеження андроцентричного історіописання (чоловік як суспільна норма), їх наслідки, а також специфіку джерел для вивчення жіночого минулого. Лекція послужить вдумливою навігацією до теми, з низкою рекомендацій і читанкою.

Оксана Кісь – історикиня й антропологиня, докторка історичних наук, провідна наукова співробітниця Інституту народознавства НАН України, президентка Української асоціації дослідниць жіночої історії, членка Наукової ради Національного фонду досліджень України (2018-2022).

Рекомендована література:

1. Anderson K. Armitage S., Jack D., Wittner J. Beginnig where we are: feminist methodology in oral history. *Feminist Research Methods. Exemplary Reading in Social*

- Sciences / ed. by J. McCarl Nielsen. San Francisco; London: Westview Press, 1990. P. 94—112.
2. *Becoming Visible: Women in European History* / ed. by R. Bridenthal, C. Koonz. Boston: Houghton Mifflin Company, 1976.
 3. Bennett J. M. Feminism and history. *Gender and history*. 1989. Vol. 1(3). P. 251—272.
 4. Bock G. Women's history and gender history: aspects of an international debate. *Gender and History*. 1989. Vol. 1(1). P. 7-29.
 5. Connell, R.W. *Gender and Power*. Cambridge: Polity Press, 1987
 6. Devault M. L. Talking and listening from a women's standpoint: feminist strategies for interviewing and analysis. *Social Problems*. 1990. Vol. 37(1). P. 96—116.
 7. Geiger S. What's so feminist about women's oral history? *Journal of Women's History*. 1990. Vol. 2(1). P. 169—182.
 8. Gluck S. B. What's so special about women? *Women's oral history*. *Oral History: An Interdisciplinary Anthology* / ed. by D. K. Dunaway, W. K. Baum. 2nd ed. California: AltaMira Press, 1996. P. 215—230.
 9. Kis O. (Re)Construting the Ukrainian women's history: actors, agents, narratives. *Gender, politics and society in Ukraine* / ed. by O. Hankivsky, A. Salnykova. Toronto: U of Toronto Press, 2012. P. 152—179.
 10. Lerner G. The majority finds its past. *Current History*. 1976. Vol. 70(416). P. 193-231.
 11. Rowbotham S. *Hidden from History. Rediscovering Women in History from the 17th Century to the Present*. London: Pluto, 1973.
 12. Scott J. W. *Gender and the Politics of History*. NY: Columbia UP, 1999. P. 15-27.
 13. Scott J. W. Gender: A Useful Category of Historical Analysis. *The American Historical Review*. 1986. Vol. 91. P. 1053-1075.
 14. Smith H. Feminism and the methodology of women's history. *Liberating Women's History: Theoretical and Critical Essays* / ed. by B. A. Carroll. Chicago: U of Illinois Press, 1976. P. 368-384.

Лекція 2. Бідні і вагітні у Львові кінця XIX століття: досвіди виживання. Іванна Черчович, Центр міської історії, Інститут народознавства НАН України.

У центрі цієї лекції – жінки-робітниці, зокрема їхня найчисельніша і найбідніша група – домашні служниці, сезонні зарібниці, перекупки, торговки, повії. Заирнути у їхнє

особисте життя дозволяють кримінальні справи, фігурантками яких були ці жінки – це чи не єдині доступні нині джерела, де звучать голоси самих жінок. Довідатися дещо про цю категорію містянок можна, почасти, з приватного листування господарів домів, в яких вони працювали, з тогочасної преси та публіцистики. То що ж ми знаємо про цю групу жінок у сенсі їхніх гендерно-обумовлених досвідів і стратегій виживання у не дуже привітному до них міському просторі? Хто були ці жінки, чим (не)особливі були їхні історії? Чим було для цих недавніх селянок тогочасне місто? Що можемо довідатися із судових справ не лише про гендерно-забарвлені злочини, а й про середовища, в яких їх вчиняли, дискутували, карали і виправдовували.

Іванна Черчович - кандидатка історичних наук, дослідниця Центру міської історії, наукова співробітниця відділу соціальної антропології Інститут народознавства НАН України, членка Української асоціації дослідниць жіночої історії.

Рекомендована література:

1. Stauter-Halsted K. (2015) *The Devils Chain: Prostitution and Social Control in Partitioned Poland*. Cornell University Press.
2. Stauter-Halsted K. (2007) 'A Generation of Monsters: Jews, Prostitution, and Racial Purity in the 1892 L'viv White Slavery Trial, *Austrian History Yearbook*, Vol. 38, 25-35.
3. Wilson T. L. (2017). Migration, Empire, and Liminality. Sex trade in the borderlands of Europe. *Aspasia. The international yearbook of central, eastern, and southeastern European women's and gender history*, 11, 72-96.
<https://doi.org/10.3167/asp.2017.110105>
4. Wingfield N. M. (2017). *The World of Prostitution in Late Imperial Austria*. Oxford University Press.
5. Jürgen N. (2012). The Effort to Combat the Traffic in Women in Austria before the First World War. *Journal for Police Science and Practice*, 2, 82-95.
http://dx.doi.org/10.7396/IE_2012_H
6. Piotrowska-Marchewa M. (2006). «Trzech masz wrogów, którzy czyhają na zabicie twojej duszy...». Zagrożenia moralne w ujęciu polskich poradników i prasy dla służby domowej na przełomie XIX i XX wieku. *Kobieta i rewolucja obyczajowa. Społeczno-kulturowe aspekty seksualności. Wiek XIX i XX*, 9, 247-264.
7. Urbanik-Kopeć A. (2019) *Instrukcja nadużycia. Służące w XIX-wiecznych polskich domach*. Katowice: Sonia Draga.
8. Kowalsky S. A. (2009) *Deviant women: Female crime and criminology in revolutionary Russia, 1880-1930*. DeKalb: Northern Illinois University Press.

Лекція 3. Роз'єднані війною: трансформація сімейних відносин у роки Великої війни. Мар'яна Байдак, Інститут народознавства НАН України.

У лекції йтиметься про подружні відносини у кількох українських родинах Галичини, яких роз'єднала війна. Розлучені на кілька років пари змушені були підтримувати стосунки на відстані, за допомогою листування. У листі до дружини український громадсько-політичний діяч, поет Осип Маковей писав: "Як ще довше потриває війна, то чоловіки відчужаться зовсім від жінок". Яким чином такий досвід позначився на стилі відносин у подружжі? Як змінювалися усталені традиційні уявлення про подружні ролі протягом війни? Які сценарії творення нових форматів взаємин обирали різні пари? Які суспільні дискусії точилися навколо зумовлених війною трансформацій гендерних ролей у тогочасній пресі?

Мар'яна Байдак - кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця відділу соціальної антропології Інститут народознавства НАН України, членка Української асоціації дослідниць жіночої історії, авторка книги "Війна як виклик і можливість: українки в роки Першої світової війни" (Львів: ІН НАНУ, 2020).

Лекція 4. Пасажі, кав'ярні та базари: жінки і простори споживання у Львові на початку ХХ ст. Владислава Москалець. Український католицький університет.

Культура споживання є модерним явищем, яке поширилося у Європі з кінця ХVІІІ століття і суттєво змінила поведінку людей і простір європейських міст. Львів початку ХХ століття власне був таким модерним містом, сповненим ринків, кав'ярень, цукерень, крамниць і пасажів, які пропонували нові можливості для соціалізації. Жіноцтво у цьому новому світі споживання стало важливою темою публічних дискусій: вважалося, що саме міська жінка є головним об'єктом нових рекламних технологій. Як функціонували традиційні гендерні ролі у контексті нових практик та досвідів споживацтва? Які простори були "чоловічими", а які "жіночими"? Як змінювалися неписані правила використання цих просторів? Чи могла жінка бути невидимою в пасажах та на вулицях Львова? Преса та спогади про місто початку ХХ століття пропонують багатий матеріал, який дозволяє глянути на місто під незвичним кутом зору.

Владислава Москалець - Ph.D. з гуманітарних наук, старша викладачка кафедри нової та новітньої історії України Українського католицького університету, координаторка програми Єврейських Студій УКУ.

Рекомендована література:

1. Geist, Johann Friedrich. Arcades, The History of a Building Type. Cambridge, Mass: MIT Press, 1983.

2. Hahn, H.H. (2009). Boulevard Culture, Consumption, and Spectacle. In: Scenes of Parisian Modernity. Palgrave Macmillan, New York.
https://doi.org/10.1057/9780230101937_7
3. Haupt, Heinz-Gerhard, 'Small Shops and Department Stores', in Frank Trentmann (ed.), The Oxford Handbook of the History of Consumption (2012; online edn, Oxford Academic, 18 Sept. 2012), <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199561216.013.0014>
4. Homoła-Skańska, Irena. Krakowskie cukiernie i kawiarnie w XIX wieku. In: Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F, Historia Vol. 51 (1996), s.43-61
5. Leslie, E. (2002). Flâneurs in Paris and Berlin. In R. Koshar (Ed.). Histories of Leisure (pp. 61–78). Oxford: Berg. Retrieved September 13, 2022, from <http://dx.doi.org/10.5040/9781350048355.ch-004>
6. Mayen Józef. Gawędy o lwowskich kawiarniach <https://www.lwow.com.pl/rocznik/kawiarnie.html>
7. Єрмоленко, Володимир. Оповідач і філософ. Вальтер Беньямін та його час. Критика, 2011.

Лекція 5. Незавершена війна: біографічні наративи жінок у листах до влади міста Львова 1944–1945 років. Галина Боднар. Львівський національний університет ім. І.Франка

За деякими підрахунками, на момент завершення Другої світової війни у Львові залишилося близько 20% довоєнних мешканців. Місто стрімко наповнювали нові люди, які прагнули тут оселитися. Листи-прохання про дозвіл на переїзд до Львова в 1944–1945 роках привідкривають завісу повоєнного заселення міста мігрантами зі східних регіонів. Біографічні наративи, що їх часто-густо репрезентують такі листи, є унікальними его-документами (по)воєнного часу. Написані жінками (часто – вдовами радянських військослужбовців), вони дозволяють зрозуміти їхнє життя під час війни та пояснюють бажання повернутися до України й до Львова зокрема. Ці листи розкривають спроби і способи прихилити на свій бік радянського садівника, в руках якого була їхня подальша доля. Якою була риторика та панівні наративи жіночих звернень до влади? Як жінки опанували радянську мову для ефективного спілкування з владою? Як жінки (не)писали свої особисті історії в офіційних листах? Яким постає образ Львова в уяві людей (по)воєнного часу?

Галина Боднар - кандидатка історичних наук, доцентка кафедри новітньої історії України ім.М. Грушевського, Львівський національний університет ім. І.Франка, авторка книги Львів. Щоденне життя міста очима переселенців із сіл (50–80-ті роки ХХ ст.) (Львів: Видавничий центр ЛНУ ім.Ів.Франка, 2010).

Рекомендована література:

1. Eine neue Gesellschaft in einer alten Stadt. Erinnerung und Geschichtspolitik in Lemberg anhand der Oral History, ed. by Lutz Henke, Grzegorz Rossolinski, Philipp Ther. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2007.
2. Lviv. A City in the Crosscurrents of Culture / Edited by J. Czaplicka. Harvard Ukrainian Studies. Vol. XXIV (2000). Cambridge, Massachusetts, 2005.
3. Стяжкіна Олена, Стигма окупації: Радянські жінки у самобаченні 1940-х років (Київ: Дух і Літера, 2019).
4. Стяжкіна Олена, Рокада: чотири нариси з історії Другої Світової (Київ: Дух і Літера, 2020).
5. Боднар Галина, “Житло як тягар і привілей: до питання про способи радянзації Львова у другій половині 1940-х років,” Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura: Studia z dziejów miasta 9 (2014): 413–443.
6. Вронська Тамара, Заручники тоталітарного режиму: репресії проти родин “ворогів народу” в Україні (1917–1953 рр.) (Київ: Інститут історії України НАН України, 2009).
7. Вронська Тамара, В умовах війни: життя та побут населення міст України, 1943–1945 рр. (Київ, 1995).
8. Козлова Наталья, Советские люди. Сцены из истории (Москва: Издательство “Европа”, 2005).
9. Семенова Виктория, Качественные методы: введение в гуманистическую социологию (Москва: Инститит социологии РАН, 1998).
10. Биографический метод: история, методология, практика, ред. кол. Елена Мещеркина, Виктория Семенова (Москва: Инститит социологии РАН, 1994).

Лекція 6. Чоловічі образи українців у плакаті УРСР 1945–1989 років. Василь Косів. Львівська національна академія мистецтв

Епоха модерності позначена активним використанням плакату як засобу пропаганди певних ідей та цінностей, формування світогляду як інструменту мобілізації населення до певних дій. Особливо яскравих форм та великих масштабів це явище набуло в СРСР. Українські радянські плакати 1945–1989 років дозволяють простежити особливості конструювання три-вимірного образу українського чоловіка, в тому числі і прикмет його національної ідентичності. Образи чоловіків-українців на плакатах окреслюються (за А. Капелером) як "мазепинці", "малороси" і "хохли". Перші постають у ролі ворогів СРСР, другі, найбільш численні, представляли взірцевих лояльних до влади українців, треті —

безтурботних учасників художньої самодіяльності й окремих несвідомих громадян. Вишита сорочка стала основним маркером українськості. Контексти та ролі, у яких зображені українські чоловіки, вибудовані на протиставленнях село — місто, лідерство — підпорядкування, минуле — майбутнє, де "слабший" персонаж одягнений саме у вишиванку, що задає певні рамки національної ідентичності.

Василь Косів - доктор мистецтвознавства, доцент кафедри графічного дизайну, Львівська національна академія мистецтв, автор книги *Українська ідентичність у графічному дизайні 1945–1989 років* (Київ: Родовід, 2019).

Рекомендована література:

1. Andreas Kappeler, "Mazepintsy, Malorossy, Khokhly: Ukrainians in the Ethnic Hierarchy of the Russian Empire," in *Culture, Nation, and Identity: The Ukrainian–Russian Encounter (1600– 1945)*, ed. Kappeler, Zenon Kohut, Frank Sysyn, and Mark von Hagen (Edmonton: Canadian Institute for Ukrainian Studies Press, 2003), 162–81.
2. Косів В. *Українська ідентичність у графічному дизайні 1945–1989 років* : монографія. Київ : Родовід, 2019. 480 с.

Лекція 7. Жіноче і чоловіче у візуальних подорожах між містом і селом у Радянській Україні. Богдан Шумилович. Центр міської історії.

Чи помічали ви, що у фільмах чи радянських мюзиклах природа набувала гендерних ознак? Так звані "жіночі метафори" особливо полюбили автори доби романтизму, від Дені Дідро чи Тараса Шевченка і завершуючи радянськими кінорежисерами. У цій лекції, поєднуючи троп жіночої метафори, якою позначали природу та екзотичні землі (Карпати) із іншим романтичним тропом подорожі, буде показано стійкі культурні моделі і стереотипи, якими часто описується реальність. Якщо сприймати радянське телебачення як форму медіа-фольклору та проаналізувати музичні телефільми львівського ТБ, то можна виявити, що музичні телефільми про подорожі між містом і селом у радянській популярній культурі не були ідеологічними продуктами пропаганди, а радше своєрідним продовженням давніх тропів європейського романтизму.

Богдан Шумилович - Ph.D. з історії, історик мистецтва, керівник програм публічної історії Центру міської історії, у 2020 р. захистив дисертацію на тему *Mediating the Land, Landing the Media: Soviet Ukrainian Television and Popular Media Culture, 1957-1989* в Європейському університетському інституті у Флоренції.

Рекомендована література:

1. Cosgrove, Denis E. "Introduction to Social Formation and Symbolic Landscape." In *Landscape Theory*, edited by Rachel DeLue and James Elkins. Taylor & Francis, 2007.

2. Dubinsky, Karen. "'The Pleasure Is Exquisite but Violent': The Imaginary Geography of Niagara Falls in the Nineteenth Century." *Journal of Canadian Studies* 29, no. 2 (1994): 64–88.
3. Labbe, J. *Romantic Visualities: Landscape, Gender and Romanticism*. Springer, 1998.
4. Laberge, Yves. "Cinema and Landscape: Film, Nation and Cultural Geography." *Journal of Cultural Geography* 28, no. 3 (October 1, 2011): 462–64.
5. Mitchell, W.J. Thomas, ed. *Landscape and Power*. University of Chicago Press, 2002.
6. Olwig, Kenneth. *Landscape, Nature, and the Body Politic: From Britain's Renaissance to America's New World*. Univ of Wisconsin Press, 2002.
7. *Sexual Cosmology: Nation and Landscape at the Conceptual Interstices of Nature and Culture Or: What Does Landscape Really Mean?* Odense University, 1992.
8. Pritchard, Annette, and Nigel J. Morgan. "Constructing Tourism Landscapes - Gender, Sexuality and Space." *Tourism Geographies* 2, no. 2 (January 2000): 115–39.
9. Rose, Gillian. *Feminism & Geography: The Limits of Geographical Knowledge*. University of Minnesota Press, 1993.
10. Wilkins, Catherine. *Landscape Imagery, Politics, and Identity in a Divided Germany, 1968–1989*. Ashgate Publishing, Ltd., 2013.

Лекція 8. Їсти по-радянськи в кінотекстах 1960 – середини 1980 років. Олена Стяжкіна. Інститут історії НАН України.

У фокусі лекції – радянська їжа в радянському кінематографі середини 1960-1980 років. Радянське кіно створювали в рамках пильного ідеологічного контролю та державної цензури, які, втім, ніколи не торкалися питань, пов'язаних із зображенням харчових практик героїв та героїнь. Це означало, що власне зображення їжі та її споживачів було місцем "суспільної згоди", місцем очевидного та однакового – і для "контролерів", і для митців, і для глядачів – досвіду, навичок та гастрономічної поведінки, в якій – принаймні з близької часової дистанції – неможливо було побачити "ідеологічних мін" чи "викривлень радянської реальності".

Які страви прописували, а відтак називали, режисери і сценаристи для героїв у кадрі? Яке соціальне навантаження мали сюжети, пов'язані із процесом харчування? Як було показано гендерні, вікові та інші відмінності гастрономічних уподобань? Як через аналіз кінообразів можемо говорити про репресивний устрій пізньорадянського суспільства та виявляти протиріччя, яке це суспільство, ймовірно, не усвідомлювало.

Олена Стяжкіна - докторка історичних наук, професорка, наукова співробітниця відділу історії України другої половини ХХ століття Інституту історії НАН України, членка Української асоціації дослідниць жіночої історії.

Рекомендована література:

1. Perianova, Irina. «Something Borrowed, Something New»: Memory and Oblivion in Food Discourse in Post-Soviet Eastern Europe. //Journal for History, Culture and Modernity. – 2018. – 6(1).
<http://www.history-culture-modernity.org/article/10.18352/hcm.530/>
2. Chernyshova, Natalya. Soviet consumer culture in the Brezhnev era. – Routledge series on Russian and East European Studies; 90, – 2013.
3. Zavisca, Jane. Consumer Inequalities and Regime Legitimacy in Late Soviet and PostSoviet Russia, PhD thesis, University of California, Berkeley, 2004
4. Seasoned Socialism: Gender and Food in Late Soviet Everyday Life /ed. by Lakhtikova, Anastasia, Brintlinger, Angela, Glushchenko, Irina. – Indiana University Press, 2019
5. Reid, Susane. Cold War in the Kitchen: Gender and the DeStalinization of Consumer Taste in the Soviet Union Under Khrushchev // Slavic Review – № 2. – 2002.
6. Studenna-Skrucka, Marta. «Zbiorowo i zdrowo» – kulinaria w radzieckim przekazie propagandowym w latach 1971-1975. [w:] Apetyt na jedzenie. Pokarm w społeczeństwie, kulturze, symbolice na przestrzeni dziejów / red. Żychlińska, Justyna; Głowacka-Penczyńska, Anetta . – Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, 2018.
7. Кондратьева, Тамара. Кормить и править. О власти в России XVI–XX вв. – М.: РОССПЭН, 2006;
8. Добренко, Евгений. Гастрономический коммунизм: вкусное vs. здоровое // Неприкосновенный запас. – 2009. – № 2 (64). – С. 155–173;
9. Gronow, Jukka. Caviar with Champagne: Common Luxury and the Ideals of the Good Life in Stalin’s Russia. – Oxford,N.Y.: Berg, 2003;
10. Глущенко, Ирина. Общепит. Микоян и советская кухня. – Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – 2-е изд. – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2015.
11. Брайченко, Олена. Культура харчування українців у 1920–1930-х рр.: тенденції та зміни // Етнічна історія народів Європи. – 2017. – № 53. – С. 107–114.

12. Ledeneva, Alena. From Russia with Blat: Can Informal Networks Help Modernize Russia? //Social research. – Vol 76 : No 1. – Spring 2009.
13. Лебина, Наталья. Плюс десталинизация всей еды... (Вкусовые приоритеты эпохи хрущевских реформ: опыт историко-антропологического анализа)//Новое литературное обозрение – 2011. – № 21. – URL: <http://www.nlobooks.ru/node/2690#sthash.96JjFUc.dpuf>.
14. Masterovoy, Anton. Engineering Tastes: Food and the Senses. / In Russian History through the Senses: From 1700 to the Present, ed. Romaniello, Matthew P. and Starks, Tricia. – London: Bloomsbury, 2016.
15. Jacobs, Adrienne. The Many Flavors of Socialism: Modernity and Tradition in Late Soviet Food Culture, 1965-1985. – University of North Carolina at Chapel Hill Graduate School, 2015.
16. Стяжкіна, Олена. Смак радянського: їжа та їдці в мистецтві життя та мистецтві кіно. – Київ, Дух і Літера, 2021.

Лекція 9. Крутий маршрут із зупинками у Львові: Дагні Юль, Дебора Фогель, Євгенія Гінзбург. Ірина Старовойт. Український католицький університет.

Дагні Юль вийшла заміж за поляка Станіслава Пшибишевського, щоб стати культурною героїнею декадансу, причому кінецьсвітні ідеї fin de siecle напряду втрутилися в її розумове і зруйнували її приватне життя.

Дебора Фогель пережила розпад своєї батьківщини, коли їй було 18, але нова геополітична ситуація відкрила для неї нові початки: навчання на філософському факультеті Львівського університету (куди перед Першою світовою війною жінок не приймали), захист докторської дисертації в Кракові, переосмислення своїх витоків на тлі опозиції традицій і новаторства. Дорослою успішною жінкою вона вивчила їдиш, щоб почати писати абсолютно модерні тексти в поезії і прозі, публікуватися на двох континентах, стати співзасновницею і мозковим центром групи "artes". Убита у Львові разом з мамою, чоловіком і сином під час ліквідації єврейського гетто в серпні 1942 р.

Євгенія Гінзбург потрапила до вже радянського Львова після 18 років сталінських таборів і заслання. Її забрали на допит молодою жінкою, а відпустили на волю 48-літньою бабцею, яка не впізнала власного відображення в дзеркалі. Саме тут на початку 1960-х вона написала свій автобіографічний роман "Крутий маршрут", що за силою опису і трагічністю досвіду нормалізованого страждання жінки в тоталітарних системах на той момент ще не мав відповідників в європейських літературах. Текст вдалося переправити до Італії, де він вийшов мовою оригіналу і в кількох перекладах майже на 10 років раніше, ніж "Архіпелаг ГУЛАГ" Солженіцина.

Про становлення цих жінок-авторок, про масштаб їх особистостей і спадщину та про те, як їх письмо і доля ввійшли в резонанс з *genius loci* Львова, котрий ніби-то залишався на місці, але мінявся до невпізнання і розпачу, буде ця лекція.

Ірина Старовойт - кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри культурології УКУ, членка Виконавчої ради Українського ПЕНу.

Лекція 10. Жінки у антисемейських погромах літа 1941 у Східній Галичині: жертви, призвідниці і рятівниці. Марта Гавришко. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Із вибухом німецько-радянської війни влітку 1941-го Галичиною прокотилася хвиля антисемейських погромів. Попри значний науковий інтерес до теми, її гендерні аспекти залишаються маловивченими. Тож дана презентація присвячена саме цій "білій лакуні". Базуючись на мемуарах, архівних документах, відео- та фотоджералах, а також на усних історіях вцілілих євреїв та їх сусідів, вона висвітлюватиме гендерні аспекти погромів. У презентації будуть порушені наступні питання: Чи, як і чому різнилися стратегії поведінки чоловіків і жінок різного етнічного походження під час спалаху антисемейського насильства влітку 1941 року? Яким чином гендер у зв'язці з етнічною ідентичністю і соціальним статусом визначали досвіди різних людей у погромах? Як уявлення про фемінність і маскуліність, гендерні норми і очікування у поєднанні з воєнними умовами та індивідуальними чинниками визначали становище жінок під час екстремального насильства? Як можна вийти за межі тріади Рауля Гільберга – винуватиці-жертви-очевидиці – аналізуючи ролі єврейських та неєврейських жінок у погромах? Чи мав порятунок євреїв під час екстрими гендерні аспекти?

Марта Гавришко - історикня, кандидатка історичних наук, наукова співробітниця Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, запрошена дослідниця у Віденському Інституті студій Голокосту імені Візенталя.